

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра конституційного і муніципального права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

ВІТАЛІЙ СЕРЬОГІН

«04» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОНСТИТУЦІЯ. ДЕРЖАВА. СУСПІЛЬСТВО.

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

вид дисципліни: міжфакультетська

факультет юридичний

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету

“28” серпня 2024 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доц., ЛЮДМИЛА ГУДЗЬ, доцент кафедри конституційного і муніципального права, к.ю.н.

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права

Протокол від “26” серпня 2024 року № 11

Завідувач кафедри
конституційного і муніципального права

МАРК ВОРОНОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від “28 ” серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

ГАННА ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Конституція. Держава. Суспільство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців із широким колом знань у галузі основ теорії і практики конституційно-правового регулювання суспільних відносин, ознайомлення студентів з основними поняттями, якими оперує дисципліна «Конституція. Держава. Суспільство», розкриття положень вчення про конституцію та аналіз особливостей національного конституційного процесу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких компетенцій:

- ознайомлення з предметом, джерелами, суб'єктами та нормами конституційного права України;
- засвоєння основних понять і положень конституційного права України;
- вивчення історії розвитку Конституції України, порядок прийняття, внесення змін та доповнень до Конституції України;
- засвоєння конституційно-правових основ суспільного ладу, територіального устрою держави, конституційно-правового статусу людини і громадянина тощо;
- опанування основних принципів та форм організації та здійснення державної влади.

При навчанні на рівні бакалавріату студенти мають досягти результатів навчання, які поділяються на

- знання з предметної області;
- практичні юридичні вміння та навички;
- загальні вміння та навички (з урахуванням особливостей предметної області).

Знання з предметної області включають:

- еволюцію, сучасний стан й основні тенденції розвитку конституційного права України як провідної галузі національної системи

права;

- сучасний стан конституційно-правового регулювання різних сфер суспільно-політичного життя в нашій країні;
- сутність основних проблем конституційного процесу в Україні;
- основні напрямки забезпечення правового становища особи та інститутів громадянського суспільства, конституційних форм безпосередньої демократії в Україні;
- конституційно-правовий статус органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні, напрями подальшого правового забезпечення діяльності інститутів публічної влади в Україні;
- державний та адміністративно-територіальний устрій України, основні напрями та проблеми законодавчого забезпечення реформи адміністративно-територіального устрою України.

До практичних вмінь та навичок входять:

- навички самостійної роботи з нормативно-правовими актами;
- навички вирішення правових ситуацій у сфері створення та функціонування інститутів конституційного права;
- вміння аналізувати норми національного законодавства і міжнародного права, правильно документувати результати;
- здатність обробляти й тлумачити правові норми.

Загальні вміння та навички:

- усвідомлення соціальної значущості майбутньої професії, володіння достатнім рівнем професійної правосвідомості (ЗК-1);
- здатність сумлінно виконувати свої професійні обов'язки, прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації та майстерності (ЗК-2);
- володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановка мети та вибір шляхів її досягнення (ЗК-3);
- здатність логічно, аргументовано і ясно будувати усну і письмову мову (ЗК-4);
- володіння культурою поведінки, готовність до кооперації з колегами, робота в колективі (ЗК-5);
- здатність використовувати основні положення і методи соціальних, гуманітарних і економічних наук при вирішенні соціальних та професійних завдань, аналіз соціально значущих проблем та процесів (ЗК-7).

1.3. Кількість кредитів

3

1.4. Загальна кількість годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2,3-й	
Семестр	
3,4, 5, 6-й	
Лекції	
26 год.	
Практичні, семінарські заняття	
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
64 год.	
Індивідуальні завдання	

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна характеристика Конституції України та засад конституційного ладу. Основи правового статусу людини і громадянина в Україні. Конституційні засади громадянського суспільства. Форми народного волевиявлення.

ТЕМА 1. Конституція України як Основний Закон суспільства і держави.

Поняття і сутність конституції. Поняття та загальна історія світового конституціоналізму. Юридична і фактична конституція. Формальна та матеріальна конституція. Предмет регулювання конституції. Юридичні властивості конституції. Функції конституції. Поняття і види функцій конституції.

Історія українського конституціоналізму. Основні етапи новітнього конституційного процесу в Україні, їхній зміст та значення. Структура Основного Закону нашої держави. Юридична характеристика чинної Конституції України. Правова охорона Конституції України. Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі. Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

ТЕМА 2. Засади конституційного ладу в Україні.

Поняття конституційного ладу, його ознаки та умови. Взаємозв'язок

між конституційним ладом і суспільним ладом та політикою держави. Закріплення конституційного ладу в Конституції та чинному законодавстві України.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу України. Людина, її права і свободи, честь і гідність як найвища соціальна цінність. Народний і державний суверенітет: поняття і взаємозв'язок. Принцип поділу влади як системоутворюючий принцип організації та діяльності державного механізму України. Принцип визнання та гарантування місцевого самоврядування як основа територіальної організації влади в Україні. Принципи республіканізму, унітаризму та демократизму як визначальні для форми Української держави. Принцип визнання міжнародно-правових стандартів, його роль у входженні України у світове співтовариство та процесах європейської інтеграції. Державні символи України.

ТЕМА 3. Громадянство України.

Поняття та ознаки громадянства. Загальні та спеціальні принципи громадянства України. Принцип єдиного громадянства та його закріплення у Конституції України. Законодавство України з питань громадянства.

Категорії осіб, що належать до громадянства України. Документи, які засвідчують належність до громадянства України. Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Вимоги до осіб, що приймаються до громадянства України. Категорії осіб, які не можуть бути прийняті до громадянства України. Поновлення у громадянстві України та інші підстави набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата громадянства України. Підстави втрати громадянства України, що можуть бути передбачені міжнародними договорами України.

Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, їх компетенція.

ТЕМА 4. Основи правового статусу громадян України.

Поняття основ правового статусу особи та його елементи. „Вузьке” і „широке” тлумачення основ правового статусу особи. Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини. Загальні та спеціальні принципи правового статусу особи в Україні, їх відображення у Конституції та чинному законодавстві.

Основні (конституційні) права і свободи: поняття, ознаки, види. Особисті (громадянські), політичні, економічні, соціальні, культурні та екологічні права та свободи. Права людини і права громадянина. Еволюція конституційних прав і свобод. „Покоління” основних прав і свобод. Суб'єкти конституційних прав і свобод. Основні (конституційні) обов'язки громадян України. Поняття, ознаки та класифікація основних обов'язків.

Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України. Загальні

та спеціальні гарантії. Стан додержання основних прав і свобод в Україні.

ТЕМА 5. Міжнародний захист прав людини.

Система захисту прав людини на міжнародному рівні. Характеристика Загальної Декларації прав людини. Поняття, структура та значення Міжнародного Білю про права людини. Зміст Міжнародних пактів ООН про права людини. Характеристика конвенцій ООН, спрямованих на заборону будь-яких проявів дискримінації. Роль Статуту Організації Об'єднаних Націй в системі міжнародно-правового захисту прав особи.

Інститут уповноваженого ООН з прав людини. Значення інституту омбудсмена ООН для розвитку системи міжнародно-правового захисту прав людини. Функції уповноваженого ООН з прав людини. Поняття та мета створення Комітету ООН з прав людини. Порядок діяльності Комітету ООН з прав людини.

Зміст Конвенції про захист прав і основних свобод особи та її значення для європейської системи захисту прав особи. Підстави утворення та роль Європейського суду з прав людини в системі забезпечення дотримання прав людини на регіональному рівні. Характер діяльності та юрисдикція Європейського суду з прав людини. Порядок функціонування та структура Європейського суду з прав людини. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини. Форма та порядок подання скарги до Європейського суду з прав людини.

ТЕМА 6. Конституційні засади громадянського суспільства. Громадянське суспільство та держава.

Поняття громадянського суспільства. Концептуальні уявлення щодо сутності громадянського суспільства, його структури та ознак. Основні риси, властиві громадянському суспільству.

Поняття структури громадянського суспільства. Складові елементи структури громадянського суспільства. Соціальна система громадянського суспільства та її основні інститути. Структурні елементи економічної системи громадянського суспільства. Політична система громадянського суспільства та її інститути. Духовно-культурна та інформаційна система громадянського суспільства.

Співвідношення громадянського суспільства і держави. Погляди щодо співвідношення громадянського суспільства і держави на різних етапах їх розвитку. Ознаки (рисни) громадянського суспільства — у його співвідношенні з державою.

ТЕМА 7. Конституційно-правовий статус громадських формувань в Україні.

Поняття, ознаки і види громадських формувань. Статус громадських формувань як суб'єктів конституційно-правових відносин. Порядок їх створення та діяльності, характер взаємовідносин з органами державної

влади та місцевого самоврядування.

Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні. Порядок їх створення, юридичні вимоги до засновників та учасників політичних партій. Права та обов'язки політичних партій, характер відносин політичних партій з органами публічної влади. Види юридичної відповідальності політичних партій, їх засновників та учасників. Роль партій у виборчому процесі та структуруванні представницьких органів публічної влади.

Статус громадських організацій в Україні. Порядок їх створення. Юридичні вимоги до їх засновників та учасників, права та обов'язки зареєстрованих громадських організацій. Види юридичної відповідальності.

Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні. Зміст права на свободу совісті. Поняття і види релігійних організацій, їхні права та обов'язки, порядок легалізації. Принцип відокремлення держави від церкви і церкви від школи.

ТЕМА 8. Конституційні засади інформаційних відносин.

Конституційне право людини і громадянина на інформацію та особливості його нормативно-правового закріплення в Україні.

Поняття інформації. Інформаційна політика України. Джерела інформації. Документи як джерела інформації. Публічні виступи як джерело інформації. Режим доступу до інформації. Інформація з відкритим доступом. Інформація з обмеженим доступом. Секретна інформація. Конфіденційна інформація. Конституційно-правові гарантії права на інформацію в Україні.

Поняття та види засобів масової інформації в Україні. Особливості нормативно-правового регулювання статусу засобів масової інформації.

Конституційно-правовий статус друкованих засобів масової інформації. Поняття друкованого засобу масової інформації. Порядок створення та діяльності друкованих ЗМІ. Правовий статус редакції та журналіста. Права та обов'язки друкованих ЗМІ. Відповідальність друкованих ЗМІ.

Конституційно-правовий статус аудіовізуальних засобів масової інформації. Порядок створення та діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації.

ТЕМА 9. Народне волевиявлення: вибори та референдуми.

Поняття і соціальна роль референдуму. Відмінність референдуму від виборів та інших форм безпосередньої демократії. Види референдумів в Україні.

Предмет референдуму в Україні. Питання, які можуть бути вирішені виключно шляхом референдуму. Питання, які не можуть виноситися на референдум. Юридичні наслідки проведення референдуму. Порядок підготовки і проведення референдуму, його основні стадії. Юридичні наслідки проведення референдуму.

Поняття і види виборів в Україні. Соціальні функції виборів. Виборче

законодавство України. Поняття виборчого права і його основні принципи. Виборча система: поняття, види. Виборчі комісії в Україні, їх система, порядок формування та повноваження. Виборчий процес, його основні принципи. Суб'єкти виборчого процесу в Україні. Стадії виборчого процесу. Порядок розподілу мандатів за різними виборчими системами. „Загороджувальний бар'єр” в Україні, його значення та оцінка. Виборча квота. Повторні вибори і повторне голосування. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Розділ 2. Конституційно-правовий статус органів державної влади в Україні. Територіальний устрій та територіальна організація влади в Україні. Місцеве самоврядування в Україні.

ТЕМА 10. Система органів державної влади України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Проблема меж її здійснення та форма організації державної влади в Україні. Поняття та риси органу державної влади.

Види органів державної влади. Закріплення системи органів державної влади в Конституції України. Принцип поділу влади та механізм “стримувань та противаг” в конституційній системі України. Принципи організації та діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення. Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту як органу всенародного представництва. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Функції та компетенція Верховної Ради України. Конституційно-правові основи взаємовідносин Верховної Ради України з Президентом України, органами виконавчої та судової „гілок влади”. Законодавчий процес в Україні та його основні стадії. Право законодавчої ініціативи в Українському парламенті. Акти Верховної Ради України.

Правовий статус народних депутатів України. Особливості мандату народних депутатів України. Права і обов'язки народних депутатів України. Основні гарантії депутатської діяльності. Підстави і порядок дострокового припинення депутатських повноважень.

Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Порядок його обрання, принципи діяльності. Функції та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Акти реагування Уповноваженого на факти порушення прав людини. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

ТЕМА 11. Конституційно-правовий статус Президента України.

Соціальне призначення, політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Президент України в системі вищих органів державної влади. Порядок заміщення посади глави держави. Загальна характеристика законодавства про вибори Президента України. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відповідальність глави держави (імпічмент). Підстави і порядок здійснення імпічменту.

Функції та компетенція Президента України. Взаємовідносини глави Української держави з парламентом, урядом, державним апаратом. Повноваження глави держави у сфері вищого представництва в державі і поза нею. Роль глави держави у законодавчому процесі. Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. Акти глави держави. Гарантії діяльності Президента України.

Апарат Президента України, його політико-правова роль. Адміністрація Президента України. Рада національної безпеки і оборони України. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Інші допоміжні органи при Президентові України.

ТЕМА12. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України в системі вищих органів державної влади. Соціальне призначення і політико-правова роль уряду. Порядок формування Кабінету Міністрів України та його взаємовідносини з Президентом і Верховною Радою України. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України. Уряд як колегіальний орган загальної компетенції. Порядок роботи Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.

Поняття і види центральних органів виконавчої влади. Порядок створення, реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади. Види центральних органів виконавчої влади. Загальна система центральних органів виконавчої влади. Функції та компетенція центральних органів виконавчої влади. Структура центральних органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами виконавчої влади вищого рівня та місцевим самоврядуванням.

ТЕМА 13. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.

Поняття судової влади і правосуддя. Засади організації судової влади в Україні. Судочинство в Україні. Засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційні принципи судочинства. Судоустрій в Україні. Порядок утворення судів. Суди загальної юрисдикції. Спеціалізація судів загальної юрисдикції. Місцеві суди. Апеляційні суди. Загальні суди. Спеціалізовані суди. Вищі спеціалізовані суди. Верховний Суд України – найвищий судовий

орган в системі судів загальної юрисдикції. Суддівське самоврядування. Вища Рада правосуддя.

Конституційно-правовий статус суддів. Порядок призначення і обрання суддів. Припинення повноважень судді. Підстави і порядок припинення повноважень суддів. Права та обов'язки суддів. Гарантії незалежності суддів. Дисциплінарна відповідальність суддів.

Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції. Поняття конституційної юрисдикції та конституційного контролю. Види конституційного контролю в Україні. Конституційний контроль за часом використання, за правовими наслідками, за формою.

Порядок формування Конституційного Суду України. Правовий статус суддів Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Акти Конституційного Суду України, їх правова природа і значення для політико-правової теорії та практики.

ТЕМА 14. Конституційний статус прокуратури в Україні.

Поняття, мета і завдання контролю та нагляду як частини управління. Форми контролю та нагляду і відмінності між ними. Конституційні основи діяльності контрольно-наглядових органів, їх відповідність міжнародним стандартам.

Прокуратура, її завдання, функції та структура. Конституційні засади організації та функціонування прокуратури в Україні. Роль та місце прокуратури в забезпеченні конституційної законності. Конституційний статус Генерального прокурора України, строк повноважень, порядок призначення та звільнення з посади, компетенція. Підстави дострокового припинення повноважень Генерального прокурора.

ТЕМА 15. Територіальний устрій України. Конституційно-правовий статус органів влади Автономної Республіки Крим.

Поняття територіального устрою держави. Державний та адміністративно-територіальний устрій України. Фактори, що впливають на територіальний устрій України. Принципи адміністративно-територіального устрою України. Система адміністративно-територіальних одиниць України. Порядок вирішення питань, пов'язаних із територіальним устроєм України. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.

Особливості конституційно-правового статусу АРК, міст Києва і Севастополя у складі України. Верховна Рада АРК як представницький орган автономії. Порядок формування і структура Верховної Ради АРК. Функції та повноваження Верховної Ради АРК. Правовий статус депутатів Верховної Ради АРК. Права та обов'язки депутатів, гарантії депутатських повноважень.

Конституційно-правовий статус Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, її склад, порядок формування, функції та повноваження. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень Ради Міністрів АРК. Правовий статус центральних органів виконавчої влади АРК.

Тема 16. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принципи місцевого самоврядування в Україні. Система місцевого самоврядування в Україні. Порядок організації, функції та повноваження органів місцевого самоврядування. Поєднання представницької і безпосередньої демократії на місцевому рівні. Місцеві вибори і референдуми, громадські слухання і місцеві ініціативи. Питання місцевого значення як предмет місцевого самоврядування.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Представницькі органи місцевого самоврядування. Правовий статус депутатів місцевих рад. Імперативний мандат депутатів місцевих рад. Права та обов'язки депутатів місцевих рад. Гарантії діяльності депутатів місцевих

рад.

Виконавчі органи місцевих рад, їх система, склад і порядок формування. Виконавчі комітети місцевих рад. Управління і відділи місцевих рад. Роль керівництва місцевих рад в організації їхньої діяльності. Служба в органах місцевого самоврядування. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади. Власні і делеговані повноваження. Форми і способи контролю з боку центральної влади. Відповідальність місцевого самоврядування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма (проводиться онлайн на базі Google meet)						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Загальна характеристика Конституції України та засад конституційного ладу.</i>												
Тема 1. Конституція України як Основний Закон суспільства і держави.	6	2				4						
Тема 2. Засади конституційного ладу України.	6	2				4						
Тема 3. Громадянство України.	4	-				4						
Тема 4. Основи правового статусу громадян України.	8	4				4						
Тема 5. Міжнародний захист прав людини.	8	4				4						
Тема 6. Конституційні засади громадянського суспільства. Громадянське суспільство та держава.	6	2				4						
Тема 7. Конституційно-	4					4						

правовий статус громадських формувань в Україні.													
Тема 8. Конституційні засади інформаційних відносин.	4					4							
Тема 9. Народне волевиявлення: вибори та референдуми.	6	2				4							
Разом за змістовим модулем 1	52	16				36							
<i>Розділ 2. Конституційно-правовий статус органів державної влади в Україні. Територіальний устрій та територіальна організація влади в Україні. Місцеве самоврядування в Україні.</i>													
Тема 10. Система органів державної влади України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.	6	2				4							
Тема 11. Конституційно-правовий статус Президента України.	6	2				4							
Тема 12. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади.	6	2				4							
Тема 13. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.	6	2				4							
Тема 14. Конституційний статус прокуратури в Україні.	6	2				4							
Тема 15. Територіальний устрій України.	4					4							

Конституційно-правовий статус органів влади Автономної Республіки Крим.												
Тема 16. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.	4					4						
Разом за змістовим модулем 2	38	10				28						
Усього годин	90	32				64						

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Конституція України як Основний Закон суспільства і держави.	4
2.	Засади конституційного ладу України.	4
3.	Громадянство України.	4
4.	Основи правового статусу громадян України.	4
5.	Міжнародний захист прав людини.	4
6.	Конституційні засади громадянського суспільства. Громадянське суспільство та держава.	4
7.	Конституційно-правовий статус громадських формувань в Україні	4
8.	Конституційні засади інформаційних відносин.	4
9.	Народне волевиявлення: вибори та референдуми.	4
10.	Система органів державної влади України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.	4
11.	Конституційно-правовий статус Президента України.	4
12.	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади.	4
13.	Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.	4
14.	Конституційний статус прокуратури в Україні.	4
15.	Територіальний устрій України. Конституційно-правовий статус органів влади Автономної Республіки Крим.	4
16.	Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.	4
	Разом	64

6. Індивідуальна робота

Індивідуальні завдання з дисципліни (реферати, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань. Вивчення навчальної дисципліни «Конституція. Держава. Суспільство» передбачає виконання студентами індивідуального завдання у формі презентацій за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

За надруковану наукову статтю студент може отримати 10 балів, виступ (доповідь) на науковій конференції – 7 балів, презентація – 10.

Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint и повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт одної назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по-батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.

2. На другому слайді подається зміст презентації.

3. На інших слайдах – наповнення теми.

4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноновживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).

5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картинки повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за колірним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторонками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі,

використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

6.1. Теми для презентацій

- Поняття та загальна історія світового конституціоналізму.
- Правова охорона Конституції України.
- Принципи республіканізму, унітаризму та демократизму як визначальні для форми Української держави.
- Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України.
- Загальні та спеціальні принципи правового статусу особи в Україні.
- Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України.
- Поняття, структура та значення Міжнародного Білю про права людини.
- Поняття та мета створення Комітету ООН з прав людини.
- Конвенція про захист прав і основних свобод особи та її значення.
- Порядок функціонування та структура Європейського суду з прав людини.
- Поняття структури громадянського суспільства.
- Роль партій у виборчому процесі та структуруванні представницьких органів публічної влади.
- Статус громадських організацій в Україні.
- Поняття і види релігійних організацій в Україні.
- Конституційно-правові гарантії права на інформацію в Україні.
- Конституційно-правовий статус друкованих засобів масової інформації.
- Порядок підготовки і проведення референдуму, його основні стадії.
- Виборча система: поняття, види.
- Виборчі комісії в Україні, їх система, порядок формування та повноваження.
- Відповідальність за порушення виборчого законодавства.
- Принцип поділу влади та механізм “стримувань та противаг” в конституційній системі України.
- Соціальне призначення і політична роль парламенту як органу всенародного представництва.
- Законодавчий процес в Україні та його основні стадії.
- Правовий статус народних депутатів України.
- Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
- Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.
- Апарат Президента України, його політико-правова роль.
- Порядок формування Кабінету Міністрів України та його взаємовідносини з Президентом і Верховною Радою України.
- Загальна система центральних органів виконавчої влади.

- Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами виконавчої влади вищого рівня та місцевим самоврядуванням.
- Судоустрій в Україні.
- Вища Рада правосуддя.
- Конституційно-правовий статус суддів.
- Функції та повноваження Конституційного Суду України.
- Прокуратура, її завдання, функції та структура.
- Конституційний статус Генерального прокурора України, строк повноважень, порядок призначення та звільнення з посади, компетенція.
- Адміністративно-територіальна реформа в Україні.
- Особливості конституційно-правового статусу АРК, міст Києва і Севастополя у складі України.
- Виконавчі органи місцевих рад, їх система, склад і порядок формування.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни Конституція. Держава. Суспільство використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо (розповідь, пояснення, лекція, бесіда);

- наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;
- практичні – формування вмій, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм.

Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:

- проблемного викладу;
- частково-пошуковий метод;
- дослідницький метод.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для самостійної роботи передбачаються питання для самоконтролю.

Семестровий залік - форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, та виконання індивідуального завдання.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 90.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні індивідуального завдання, передбаченого програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового заліку.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання, які виносяться на складання поточного та підсумкового контролю

1. Поняття Конституції як Основного Закону суспільства і держави.
2. Юридичні властивості конституцій.
3. Класифікація конституцій.
4. Функції конституцій.
5. Загальна характеристика чинної Конституції України.
6. Порядок прийняття Конституції України, внесення до неї змін і доповнень.
7. Поняття конституційного ладу та його співвідношення із суспільним ладом.
8. Поняття та ознаки засад конституційного ладу України.
9. Система принципів, що складають засади конституційного ладу України.
10. Конституційні принципи народного та державного суверенітету, їх зміст та співвідношення.
11. Україна як демократична, правова, соціальна держава.
12. Конституційний принцип поділу влади: його зміст та реалізація в Україні.
13. Конституційний принцип політичного, економічного та ідеологічного плюралізму в Україні.
14. Конституційні принципи верховенства права і законності: поняття і співвідношення між ними.

15. Поняття і принципи громадянства в Україні. Категорії осіб, які є громадянами України.
16. Набуття громадянства України.
17. Припинення громадянства України.
18. Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства та їх компетенція.
19. Поняття засад правового статусу особи та його елементи.
20. Конституційні принципи правового статусу особи в Україні.
21. Поняття і найважливіші властивості основних прав і свобод громадян України. Їх класифікація.
22. Громадянські (особисті) права громадян України: поняття та види.
23. Політичні права громадян України: поняття та види.
24. Економічні й соціальні права громадян України: поняття та види.
25. Культурні й екологічні права громадян України: поняття та види.
26. Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України: поняття і види.
27. Конституційні обов'язки громадян України: поняття, ознаки, види.
28. Основи правового становища іноземців та осіб без громадянства в Україні.
29. Характеристика Загальної Декларації прав людини.
30. Комітет ООН з прав людини.
31. Нормативний зміст Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р.
32. Склад, повноваження та юрисдикція Європейського Суду з прав людини.
33. Поняття та ознаки громадянського суспільства.
34. Структура громадянського суспільства.
35. Поняття, ознаки і види громадських формувань.
36. Право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.
37. Поняття й види політичних партій, їхні права та обов'язки.
38. Конституційне право на свободу совісті. Відокремлення церкви від держави.
39. Поняття й види релігійних організацій.
40. Порядок створення громадських організацій. Юридичні вимоги до їх засновників та учасників.
41. Конституційне право людини і громадянина на інформацію.
42. Поняття та види засобів масової інформації в Україні.
43. Поняття, види і предмет референдумів в Україні.
44. Порядок підготовки, проведення референдуму, а також визначення його результатів.
45. Виборче законодавство та виборчі системи в Україні.

46. Конституційні принципи виборчого права в Україні.
47. Загальна характеристика виборчого процесу в Україні.
48. Конституційно-правовий статус виборчих комісій в Україні.
49. Порядок виборів народних депутатів України.
50. Порядок виборів Президента України.
51. Конституційна форма правління в Україні.
52. Конституційна характеристика місця та ролі Верховної Ради України в державному механізмі.
53. Законодавча функція Верховної Ради України. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України.
54. Установча та контрольна функції Верховної Ради України.
55. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України.
56. Конституційно-правовий статус депутатських груп і фракцій у Верховній Раді України.
57. Порядок роботи Верховної Ради України, його нормативне регулювання.
58. Загальна характеристика конституційно-правового статусу народних депутатів України.
59. Права та обов'язки народних депутатів України.
60. Гарантії діяльності народних депутатів України.
61. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
62. Законодавчий процес: поняття та стадії.
63. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України.
64. Конституційно-правовий статус Президента України.
65. Функції та компетенція Президента України.
66. Конституційні засади відносин Президента України з органами законодавчої та виконавчої влади.
67. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України.
68. Порядок формування та повноваження Ради національної безпеки та оборони України.
69. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
70. Склад та порядок формування Кабінету Міністрів України.
71. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України.
72. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
73. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
74. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.
75. Система судів загальної юрисдикції, порядок їх формування.
76. Конституційні принципи судочинства в Україні.

77. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
78. Конституційний Суд України: склад, порядок формування, структура.
79. Функції та компетенція Конституційного Суду України.
80. Вища рада правосуддя: склад, порядок формування та компетенція.
81. Місце прокуратури в механізмі державної влади. Система органів прокуратури.
82. Функції прокуратури України та правові акти прокурора.
83. Конституційна форма державного устрою України.
84. Конституційні принципи та система адміністративно-територіального устрою України.
85. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України.
86. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
87. Поняття і система місцевого самоврядування в Україні.
88. Історичні аспекти становлення місцевого самоврядування в Україні.
89. Конституційно-правовий статус місцевих рад.
90. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад.
91. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів.
92. Конституційно-правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
93. Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування.
94. Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

9. Схема нарахування балів

Приклад для заліку

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за залік – 90.

Кількість балів за виконання індивідуального завдання – 10.

Студент, який успішно вивчав навчальну дисципліну протягом семестру, веде результативну наукову роботу за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 40 додаткових (заохочувальних) балів та бути звільненим від семестрового заліку з навчальної дисципліни з одержанням оцінки «відмінно» (за умови, що набрана сума балів не менше 90).

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь в науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртку тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно

до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
50-100	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015 (дата звернення 25.03.2018).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 4 листопада 1950 року URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 25.03.2018).
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 25.03.2018).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення 25.03.2018).
6. Європейська конвенція з прав людини: Конвенція про захист основних прав і свобод людини. Рим, 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 26.03.2018).
7. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
8. Декларація про державний суверенітет України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
9. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
10. Закон України «Про всеукраїнський референдум» № 1135-IX від 26 січня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> (дата

- звернення 18 серпня 2022 року)
11. Закон України „Про національні меншини в Україні” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 12. Закон України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” від 11 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 13. Закон України „Про громадянство України” від 18 січня 2001 р. № 2235-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 14. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 15. Закон України „Про імміграцію» від 7 червня 2001 р. № 2491-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 16. Закон України „Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” від 8 липня 2011 р. № 3671-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 17. Закон України «Про громадські об’єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 18. Закон України „Про політичні партії в Україні” від 5 квітня 2001 р. № 2365-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 19. Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” від 05.07.2012 № 5073-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 20. Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 1 грудня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 21. Закон України „Про свободу совісті та релігійні організації” від 23 квітня 1991 р. № 987-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 22. Закон України „Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 23. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-17 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 24. Закон України “Про звернення громадян” від 2 жовтня 1996 р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
25. Закон України „Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 р. № 1932-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 26. Закон України “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 27. Закон України „Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 28. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 29. Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 р. №776/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 30. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 31. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 32. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 33. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 34. Закон України „Про Конституційний Суд України” від від 13.07.2017 № 2136-VIII-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 35. Закон України "Про Вищу раду правосуддя" від 21 грудня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 36. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 37. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
 38. Закон України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» від

- 05 лютого 2015 р. № 157-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
39. Закон України „Про статус депутатів місцевих рад” від 11 липня 2002 р. № 93-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
40. Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 7 червня 2001 р. №2493-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
41. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text> (дата звернення 18 серпня 2022 року)
- 42.Рішення Конституційного Суду України у справі у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» № 20-рп/2011 від 26 грудня 2011 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text>
- 43.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про тлумачення Закону України «Про вибори народних депутатів України») № 3-рп/98 від 25.03.1998. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-98#Text>
- 44.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) : рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2016 від 01.06.2016. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>
- 45.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України № 13-р/2020 від 27.10.2020. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>
- 46.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про

внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII № 5-р/2018 від 22.05.2018. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text>

47.Рішення КСУ щодо скасування е-декларування є необґрунтованим і свавільним, — юристи. Коаліція Реанімаційний Паке́т Реформ : вебсайт. URL: <https://rpr.org.ua/news/rishennia-ksu-shchodo-skasuvannia-e-deklaruvannia-ie-neobgruntovanym-i-svavil-nym-iurysty/>

Навчальна та науково-монографічна література:

1. Державне будівництво та місцеве самоврядування: Підручник за ред. С.Г. Серьогіної. 2-ге вид. переробл. та доповн. Х.: Право, 2011. 360 с.
2. Кафарський В.І., Припхан І.І. Конституційне право України у схемах. Навч. посібник. К.: «Видавництво Ліра-К», 2013. 324 с.
3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2004. 336 с.
4. Конституційне право України : підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, В.П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
5. Конституційне право України. Повний курс. Навчальний посібник. / Совгиря О., Шукліна Н. Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
6. Конституційне право України: Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ... Д. С. Терлецького. Одеса : 2020. 242с.
7. Конституційне право України: навчальний посібник в таблицях та схемах /. О. М. Пересада. Київ: ВД «Дакор», 2020. 248 с.
8. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
9. Конституційна юрисдикція: підручник Ю. Г. Барабаш [та ін.]; за ред. Ю. Г. Барабаша, А. О. Селіванова; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". Х.: Право, 2012. 166 с.
10. Конституційне право України: підручник за ред. В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. 2-ге вид., переробл. К.: Прав. єдність, 2010. 432 с.
11. Конституційне право України : підручник за ред.: В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. Х. : Право, 2008. 416 с.
12. Кравченко В.В.Конституційне право України: навч. посібник. 6-е вид. К.: Атіка, 2007. 592 с.
13. Майданник О. О. Конституційне право України: Навч. посіб. К.: Алерта, 2011. 380 с.
14. Фрицький О.Ф.Конституційне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. К.: Юрінком-Інтер, 2006. 512 с.
15. Шляхтун П.П. Конституційне право України: підручник. 2-ге вид. К.:Освіта України, 2010. 525 с.

16. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів: довід. вид. К.: Либідь, 2005. 568 с.

Допоміжна

1. Авдюгін Р.Г. Конституційно-правові засоби забезпечення прав людини в Україні. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки.* К., 2010. Вип. 47. С.147-151.

2. Авер'янов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог. *Право України.* 2003. № 9. С.24-30.

3. Авер'янов В. Український уряд у вимірі конституційно-правових вимог. *Вибори і демократія.* 2004. № 2. С.58-65.

4. Авер'янов В. Уряд у механізмі поділу влади: недосконалість вітчизняної конституційної моделі. *Право України.* 2005. №4. С.30-34.

5. Агафонов С. Правовий статус Президента України. *Право України.* 2000. №9 . С.24-26

6. Антонов В.О., Закутайло О.П. Рада національної безпеки і оборони України як важливий суб'єкт системи забезпечення національної безпеки Української держави. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки.* К., 2012. Вип.58. С. 140-143.

7. Бабенко К.А. Конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмет дослідження науки конституційного права. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35. С. 172-179.

9. Барабаш Ю. Парламентська відповідальність Уряду в конституційній практиці країн ЄС та України. *Право України.* 2007. №4 . С. 12-16.

10. Баймуратов М., Кофман Б. Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів. *Право України.* 2013. № 5. С. 63.

11. Барабаш Ю. Окремі питання модернізації конституційних засад виборчого права України. *Право України.* 2013. № 5. С.46.

12. Батанов О. Територіальна громада — первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. *Вісник Центральної виборчої комісії.* 2008. №2(12). С. 51–57.

13. Бисага Ю. М., Гуті К. І. Форми участі народу у процесі здійснення правосуддя в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер., Право.* 2014. Вип. 26. С. 56-59.

14. Білоскурська О. Загальнотеоретичні дослідження конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні на сучасному етапі розвитку правової держави. *Юридичний вісник.* 2010. № 1. С. 37-39.

15. Бойко Ю.В. Раціоналізація адміністративно-територіального устрою Україні як необхідна передумова реформування місцевого самоврядування. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки.* К., 2010. Вип. 48. С. 176-183.

16. Бондаренко Н. О. Проблемні питання конституційної юстиції в

Україні. *Форум права*. 2011. № 1. С. 107–113 URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11bnojvu.pdf> (дата звернення 26.03.2018).

17. Борденюк В. Місцеве самоврядування в механізмі держави: конституційно-правовий аспект. *Право України*. 2003. №4. С.12-14.

18. Бринцев В.Д. Конституційні межі законодавчого унормування функції нагляду прокуратури в Україні. *Право України*. 2009. №2. С. 139–143.

19. Георгіца А. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади. *Право України*. 2009. №11. С. 100-117.

20. Гетьман А. Реформа адміністративно-територіального устрою України: наукові підходи, основні напрямки. *Юридичний вісник*. 2011. №1. С.28-33.

21. Голосніченко Д. Делеговані повноваження та форми їх передачі в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування. *Право України*. 2007. № 6. с.75-78.

22. Григоренко А. Гарантії здійснення повноважень народним депутатом України. *Право України*. 2004. № 5. С. 21-28.

23. Гудзь, Л. В., Гудзь, Т. І. (2020). Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, (30), 30-39.

24. Дахова І.І. Поняття компетенції Кабінету Міністрів України. *Право і безпека*. 2003. Т.2. №1. С.16-19.

25. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади. *Право України*. – 2001. № 10 С.20-24.

26. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Офіційний переклад. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2002. №10: Місцеве самоврядування в Україні. С.10-17.

27. Жильнікова Н.Д. Види громадських об'єднань в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 3. С. 51-53.

28. Журенюк Т.В. Правовий статус та види громадських об'єднань. *Форум права*. 2012. № 4. С. 356-361 URL: <http://arhive.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/121gtvvggo.pdf> (дата звернення 25.03.2018).

29. Задорожня Г.В. Функції органів місцевого самоврядування: загальнотеоретичний аспект. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2007. № 8. С.14-21 .

30. Заржицький О., Бандуристий Р. Працевлаштування іноземців та осіб без громадянства в Україні. *Право України*. 2007. № 2. С. 40-44.

31. Зозуля, О. І. (2020). Проблеми та перспективи правового регулювання біпатризму в Україні. *Форум Права*, 60(1). 47–56. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702435>.

32. Іващенко В.І. Правосуддя в системі розподілу державної ладі.

Південноукраїнський правничий часопис. 2010. №2. С.14-15.

33. Калиновський Б. Державні гарантії здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування в Україні. *Право України*. 2005. №9 . С. 15-18.

34. Канигін К. Референдум в Україні - головний прояв безпосередньої демократії. *Вісник Академії правових наук*. 2001. №2. С. 227-231.

35. Карелова Д. А. Захист прав і свобод людини Верховною Радою України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер., Право*. 2014. Вип. 26. С. 59-62.

36. Козюбра М. Виборча система України в контексті вимог верховенства права. *Право України*. 2013. № 5. С.86.

37. Коваленко А.А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія і практика: Монографія. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002. 509 с.

38. Коваленко В. Конституційний Суд України як ключова інституція в механізмі гарантій прав і свобод людини в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. №2. С.66-73.

39. Ковальчук О. Стадії виборчого процесу в Україні. *Вісник Луганського інституту внутр. справ МВС України*. 2001. №2. С.89-97.

40. Ковриженко Д. Правове регулювання законодавчого процесу: досвід країн ЄС та пропозиції для України. *Часопис Парламент*. 2011. №1. С.2-41.

41. Козюбра М.І. Виборчий процес, право, правосуддя. *Вибори та демократія*. 2005. № 2. С. 4-10.

42. Козюбра М.І. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти. *Право України*. 2001. №2. С.92-95.

43. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії та практики за ред. проф. В.Ф. Погорілка. К, 2001. 356 с.

44. Копиленко О. Щодо Закону про громадянство України. *Право України*. 2001. № 10. С.13-19.

45. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу. К.: Таксон, 2002. 342 с.

46. Котляр О. І. Визначення поняття "біженець" у міжнародних документах. *Адвокат*. 2013. №6 С. 36-40.

47. Кошіль Н. Систематизація виборчого законодавства України. *Юридичний вісник*. 2011. №1. С.30-37.

48. Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. Інститут імпичменту: порівняльно-правовий аналіз. К.: Ін-т Корецького, 2004. 176 с.

49. Кривенко Л.Т. Конституційні основи референдуму. Проблеми демократизації. *Віче*. 2001. №2 . С.78-95.

50. Крупчан О. Референдум: світовий досвід і сьогодення України. *Право України*. 2003. № 8.

51. Крусян А. Президент України: особливості конституційно – правового статусу та тенденції його удосконалення. *Юридичний вісник*. 2011. №1. С.49-57.
52. Кулакова Є. В., Бречко А. С. Щодо поняття та сутності територіальних громад. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер., Право*. 2014. Вип. 25. С. 44-48.
53. Куян І.А. Суверенітет і право: проблеми співвідношення. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. К., 2013. Вип.61. – С. 84-90.
54. Лихачов С. В. Щодо функцій органів місцевого самоврядування в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 272–276 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10lcvcvu.pdf> (дата звернення 25.03.2018).
55. Лихова С. Етапи розвитку законодавства про охорону виборчих прав громадян // *Право України*. 2003. №1 . С.120-123.
56. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України. *Право України*. 1998. № 7. С. 9-14..
57. М'ягченко М. Про визначення поняття „органи самоорганізації населення”. *Право України*. 2002. № 6. С.46-48.
58. Магновський І. Міста Київ і Севастополь: особливості конституційно-правового статусу. *Юридичний вісник*. 2010. № 1. С. 43-46.
59. Максакова Р.М. Основні ознаки Конституції Автономної Республіки Крим. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2010. Вип. 1. С. 5-12.
60. Марцеляк О. Вітчизняне і зарубіжне виборче законодавство: стан та перспектива розвитку. *Вибори і демократія*. 2006. №4(10). С. 53 – 59.
61. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: Монографія. Х.: Вид-во ХНУВС, 2004.
62. Марцеляк О.В. Комітети Верховної Ради України: система, структура та роль у здійсненні основних функцій парламенту. *Право і безпека*. 2005. Т.4. №4. С.7-10.
63. Марцеляк О. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика). *Право України*. 2013. № 5. С.38
64. Миколенко В. А. Місце прокуратури у системі влади в Україні // *Форум права*. 2011. № 2. С. 613. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11mvavvu.pdf> (дата звернення 23.03.2018).
65. Миколенко В. А. Роль органів прокуратури в реалізації функцій держави в сучасних умовах державотворення в Україні: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. №2 (53). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnuvs/2011_53/53/8.pdf (дата звернення 23.03.2018).
66. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України. *Право України*. 2000. №8. С.24-28.
67. Назаров І. Судова реформа як частина правової реформи в Україні. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. №1 (5). С. 63-76. URL:

http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vvryu/2011_1/DOC/11nivlru.pdf (дата звернення 23.03.2018).

68. Наулік Н.С. Інститут уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: перспективи розвитку. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2006. № 34. С. 171-177.
69. Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання. *Право України.* 2013. № 6. С.235.
70. Овчаренко В. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку в аспекті практики Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України.* 2014. №2. С.74-93.
71. Озерська А.В. Правові аспекти функціонування органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування. *Економіка. Фінанси. Право.* 2004. №4. С.16-19.
72. Оніщук М. Категорія «безпосередня демократія» в конституційному праві України (теоретико-методологічні аспекти). *Право України.* 2006. №9. С.3-10.
73. Оніщук М.В. Система стримувань і противаг в українській моделі організації влади: проблеми і шляхи вдосконалення. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки.* К., 2012. Вип.58. С. 110-116.
74. Оніщук М. Відповідальне правління і народний суверенітет: нотатки до конституційного творення. *Вісник Національної Академії правових наук України.* 2013/1. № 2. С.115-125.
75. Оніщук М.В. Організація влади в Україні. *Держава і право.* 2013/1. № 2(60). С.70-79.
76. Органи державної влади України. За ред. В.Ф. Погорілка: Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. 248 с.
77. Орзіх М. Конституційні засади реорганізації державного устрою України в умовах адміністративної реформи. Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Одеса: Юридична література, 2001. Вип. 12. С. 9- 12.
78. Остапенко В. В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права.* 2016. № 4. С. 240–251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_4_40 (дата звернення 24.03.2018).
79. Павленко Р. Законодавче регулювання впливу політичних партій на формування і діяльність уряду. *Парламент.* 2001. №2. С 15- 25.
80. Павлова М. Концепція «нової моделі» адміністративно-територіального устрою України. *Юридичний вісник.* 2011. №1. С. 79-83.
81. Паламарчук О.С. Розвиток судової влади в Україні (теоретико-правові аспекти дослідження). *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35. С. 76-81.
82. Пахомов І. Конституція України і виконавча влада. *Право України.* 2002. № 9. С.38-40.
83. Пащенко О. Європейські стандарти у галузі прав людини: реалії та перспективи українського законодавства. *Право України.* 2006. №4. С. 32-

35.

84. Петришин О.В. Демократичні засади правової соціальної держави. *Право України*. 2013/2. № 8. С.63-71.

85. Петрів І. Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. №1. С.87-94.

86. Пилипишин В.П. Виборчі системи та універсальність принципів виборчого права. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2006. Вип. 32. С. 164-172.

87. Пильгун Н. В., Рощук М. В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер., Право*. 2014. Вип. 26. С. 40-43.

88. Погорілко В.Ф., Федоренко В. Л. Референдуми в Україні: історія та сучасність: Монографія. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000. 248 с.

89. Подима Я.В. Конституційно-правовий принцип єдиного громадянства України. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35. С. 239-245.

90. Прієшкіна О. Конституційний лад України: Актуальні теоретико методологічні аспекти дослідження. *Юридичний вісник*. 2011. №1. С.12-18.

91. Провізіон Т.О. Конституційна юстиція в Україні: до визначення змісту поняття. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 47. С. 198-204.

92. Руденко В.Ю. Місце та роль прокуратури в системі державних інститутів, що захищають права і свободи людини і громадянина. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 48. С. 195-199.

93. Савенко М. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. №1. С.68-84.

94. Савчин М.В. Конституційні засади демократичного ладу та верховенство права. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35. С. 179-180.

95. Самсоненко В. Проблеми застосування кримінальної відповідальності за порушення особою законодавства України про вибори. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2004. №2. С.355-360.

96. Свіркін Д.О. Державна реформа судової влади в Україні. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2010. Вип. 2. С. 179-184.

97. Селіванов А. Політика і право в рішеннях Верховної Ради України та конституційна відповідальність посадових осіб. *Право України*. 2005. №3. С.4 -9.

98. Семикрас В.В. Народний суверенітет - основа організації державної влади в Україні. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. Вип. 35. С. 216-220.

99. Серьогіна С.Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: Монографія. Х.: Ксилон, 2001. 276 с.
100. Скрипнюк В. М. Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія. К.: Логос, 2010. 504 с.
101. Скрипнюк О. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 2 (73). С.108-114.
102. Скрипнюк О.В. Категорії "народний суверенітет", "народне волевиявлення", "безпосередня демократія", "форма безпосередньої демократії". *Право України*. 2012/2. № 9. С.281-290
103. Скрипнюк О. В. Державний суверенітет: генеза доктрини та визначення поняття (частина друга). *Публічне право*. 2013. № 3. С. 6-13.
104. Скрипнюк О. Специфіка конституційно-правових відносин в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. №3. С. 59-68.
105. Слободян Н.М. Теоретичні проблеми суб'єктивної сторони конституційних деліктів. *Правова держава: Щорічник наук. пр.* 2006. Вип. 17. С. 140-148.
106. Ставнійчук М.І. Проблеми забезпечення демократичного конституційного ладу сучасної України. *Право України*. 2013/2. № 8. С.82-89.
107. Старобор О. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні. *Право України*. 2007. № 4. С. 30-32.
108. Стецюк П. Державні символи України: конституційно-правова характеристика. *Вісник Конституційного Суду України*. 2004. № 6. С. 103-115.
109. Стецюк П. Офіційна назва держави: конституційно-правова характеристика. *Правова держава*. 2004. Вип. 24. С.147-154.
110. Суржинський М. І. Інститут громадянства України: конституційно-правовий аспект: [монографія]. К. : Наукова Думка, 2011. 214 с.
111. Суржинський М. І. Конституційно-правове регулювання громадянства України. *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2007. № 3 (37) С. 189-195.
112. Суржинський М.І. Система державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства пострадянських країн: порівняльний аналіз. *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 48. С. 156-162.
113. Сухонос В. Статус глави держави в умовах демократичного режиму. *Право України*. 2013. № 8. С. 106
114. Тварковська Л.І. До питання щодо науково-теоретичного визначення поняття «територіальний устрій держави». *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. 2010. Вип. 48. С. 212-217.
115. Телешун С. Поняття державного устрою України: проблеми

теорії і практики. *Право України*. 2000. №6. С.14–19.

116. Тесленко М. Обов'язки людини і громадянина як складова конституційного механізму забезпечення правової охорони Конституції. *Вісник КСУ*. 2007. №2. С.70-76.

117. Ткаченко Ю. В. Конституційна законність як принцип конституційного ладу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 875–883. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10tjvpkl.pdf> (дата звернення 23.03.2018).

118. Федоренко В. Виборче право і виборчий процес як складники системи сучасного конституційного права України. *Вибори і демократія*. 2007. № 4(14). С.22-28.

119. Француз-Яковець Т. А. Гарантії забезпечення конституційно-правового статусу особи: Україна на шляху реалізації ідеалу правової, демократичної держави. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 4. С. 97-107.

120. Француз-Яковець Т. А. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина (теоретико-методологічний аналіз). *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. статей*. Івано-Франківськ, 2004. Вип. 12. С. 41-49.

121. Чуприна Ю.Ю. Судова влада України: історичні особливості становлення та розвитку. *Держава та регіони. Сер. Держ. упр.* 2010. Вип. 4. С. 28-32.

122. Шаповал В. „Соціалізація” як особливість сучасного конституційного регулювання. *Вісник Конституційного Суду України*. 2004. №3. С. 28-48.

123. Шаповал В. Ідея розподілу влад в конституційній теорії та практиці України (історико-правовий аспект). *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 1994. №2. С.29-37.

124. Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави. *Право України*. 2004. №5. С.15-20.

125. Шаповал В. Територіальна організація держави в конституційному праві. *Вісник Конституційного Суду України*. 2002. № 5. С.43-54.

126. Шаповал В. Функції сільського, селищного, міського голови. *Юридична Україна*. 2006. № 8. С.26-30.

127. Шаповал В., Шаповал Т. Загальні характеристики конституційних статусів людини і громадянина в Україні. *Право України*. 2006. №9. С.47-52.

128. Шатіло В. Місце Президента України в системі органів державної влади. *Право України*. 2003. №5. С.24-26.

129. Шемшученко Ю., Мурашин Г. Конституційний Суд як орган конституційної юрисдикції. *Вісник КСУ*. 2006. №4. С.3-11.

130. Щербанюк О.В. Роль виборчого законодавства у забезпеченні легітимності виборів органів державної влади. *Право України*. 2013/1. № 5

C.158-164.

131. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу: Монографія. К.: Парламентське видавництво, 2004. 519 с.

132. Яковлев А.А. Конституційно-правовий досвід зміни форми державного правління в Україні (2004 - 2010 рр.). *Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. К., 2012. Вип.58. С. 117-122.

133. Янчук А.О. Теоретичні засади референдумного процесу в Україні: монографія. К.: Київ. ун-т, 2010. 207 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. www.president.gov.ua – Президент України
Законодавча влада
2. www.rada.gov.ua – Верховна Рада України
3. www.ombudsman.kiev.ua – Уповноважений Верховної Ради з прав людини
Виконавча влада
4. www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України
5. www.minjust.gov.ua - Міністерство юстиції
Судова влада
6. www.scourt.gov.ua – Верховний Суд України
7. www.ccu.gov.ua - Конституційний Суд України
Інші державні органи
8. www.gpu.gov.ua – Генеральна Прокуратура України
9. www.rainbow.gov.ua – Рада Національної Безпеки та Оборони України